

Les variants lingüístiques de Xipre

Language variants of Cyprus

Spiros Armostís

Universitat de Xipre

Traducció: Rubén J. Montañés

Article rebut: 31 de juliol del 2024

Sol·licitud de revisió: 1 de setembre del 2024

Article acceptat: 1 d'octubre del 2024

Armostís, Spiros. 2024. Les variants lingüístiques de Xipre. *Aérides* 5, pàgs. 83-92.

Resum: El paisatge lingüístic de Xipre sempre ha estat marcat per un extens multilingüisme, modelat pels seus contextos històrics, polítics i culturals. La República de Xipre reconeix dues llengües oficials: el grec i el turc. Els grecoxipriotes adquireixen el grec xipriota a casa com a primera llengua i aprenen el grec modern estàndard a través de l'escola; de la mateixa manera, els turcoxipriotes adquireixen el turc xipriota com a primera llengua i aprenen turc estàndard a través de l'escolarització. Les llengües minoritàries reconegudes per la República de Xipre són l'àrab xipriota, l'armeni occidental i la llengua de signes xipriota. Una varietat sense reconeixement oficial és la «gurbetça», parlada pels romanís turcoxipriotes. Finalment, la migració de les últimes dècades ha diversificat encara més el repertori lingüístic de l'illa amb llengües com el rus i l'àrab.

Paraules clau: Xipre, multilingüisme, diglòssia, diversitat, contacte

Abstract: The linguistic landscape of Cyprus has always been marked by extensive multilingualism, shaped by its historical, political, and cultural contexts. The Republic of Cyprus recognises two official languages: Greek and Turkish. Greek Cypriots acquire Cypriot Greek at home as their first language and learn Standard Modern Greek through schooling; similarly, Turkish Cypriots acquire Cypriot Turkish as their first language and learn Standard Turkish through schooling. Minority languages recognised by the Republic of Cyprus are Cypriot Arabic, Western Armenian, and Cypriot Sign language. A variety with no official recognition is Gurbetcha, spoken by Turkish Cypriot Roma. Finally, migration over the recent decades has further diversified island's linguistic repertoire with languages such as Russian and Arabic.

Key-words: Cyprus, multilingualism, diglossia, diversity, contact

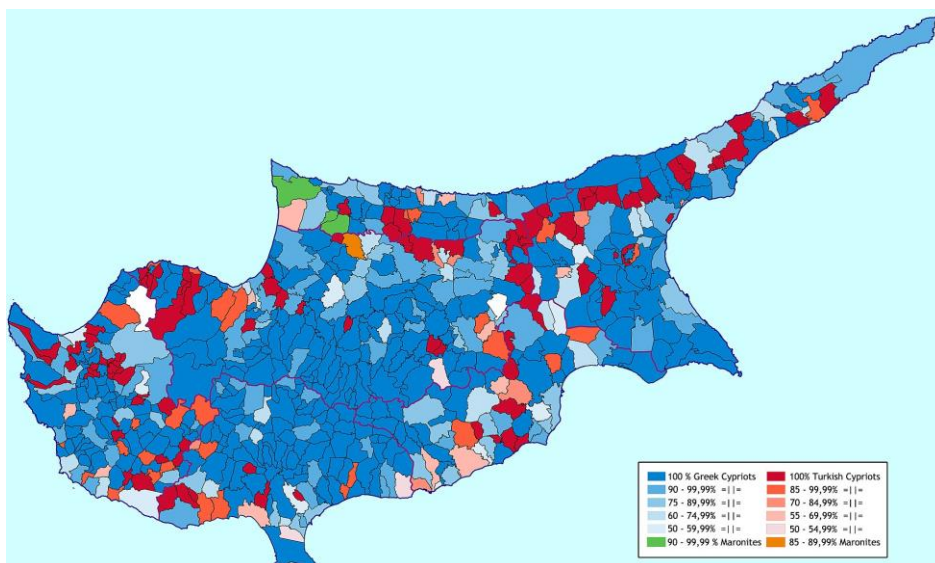
1. Introducció: les comunitats i variants lingüístiques de Xipre

Aquest article tindrà per tema les variants lingüístiques que es parlen a Xipre, així com el contacte entre elles. Abans d'avançar-hi, caldrà assenyalar que el terme lingüístic «variant lingüística [γλωσσική ποικιλία]» s'aplica a qualsevol forma de llengua, tant si es tracta de la forma oficial de la llengua com dels dialectes, els parlars, els parlars locals, l'argot, etc. Un tret, doncs, de l'illa que es diu «Xipre» és el seu multilingüisme, atès que hi coexisteixen moltes variants lingüístiques de diferents famílies lingüístiques. I no ens referim només al multilingüisme que prové de la rica multiculturalitat que es desenvolupa a l'illa les darreres dècades pel fet que s'hi hagen establert poblacions amb historial

d'emigrants o de refugiades; ens referim a una característica ingènita de Xipre, perquè des de la seua prehistòria fins a hui el multilingüisme ha existit i continua existint.

I, de fet, una mirada ràpida a la història de l'illa revela aquest fet. Ja des de la prehistòria de l'illa hi ha coexistència entre eteoxipriotes, fenicis i altres pobles, entre els quals, a partir del s. XIV aC, també hi hagué poblacions hel·lenòfones que es van instal·lar a l'illa per onades. Xipre, en la seua història, ha passat per mans de diversos pobles, conservant així el seu multilingüisme diacrònicament: per ordre cronològic, Xipre va pertànyer / va ser conquistada / (co-)governada pels assiris, hitites, egipcis, perses, els regnes hel·lenístics d'Alexandre el Gran, l'Imperi Romà, l'Imperi Bizantí, els àrabs, el rei Ricard I d'Anglaterra (1191-1192), els francs Lusignan (1192-1489), la Sereníssima República de Venècia (1489–1570), l'Imperi Otomà (1570-1878), i l'Imperi Britànic (1878-1960). En 1960 Xipre aconsegueix la seua independència de l'Imperi Britànic i es funda la República Xipriota. En 1974 Xipre s'escindeix de facto (punt al qual retornarem més endavant), i en 2004 la República Xipriota s'incorpora a la Unió Europea.

La Constitució de la República Xipriota reconeix diversos grups nacionals de ciutadans xipriotes, segons la religió. Els dos més grans són la comunitat grecoxipriota (que són cristians ortodoxos) i la comunitat turcoxipriota (que se'ls considera musulmans). A més d'aquestes dues comunitats, hom reconeix tres grups religiosos, que tenen representació al parlament. Aquests grups són els armenoxipriotes, els xipriotes maronites i els xipriotes «llatins», que a efectes legals pertanyen a la comunitat grecoxipriota, tots tres. Els armenoxipriotes pertanyen en la seua majoria a l'Església Ortodoxa Gregoriana, els maronites a l'Església Maronita (que pertany a les Esglésies Catòliques Orientals), mentre que els llatins pertanyen a l'Església Catòlica Romana. Hi ha encara dues comunitats, que no tenen identitat religiosa diferencial, de manera que no estan reconegudes com a grups diferents. Aquests són els *màntides*, que són ortodoxos, i els *gurbetes*, que són musulmans. Així els *màntides* són considerats una fracció de la comunitat grecoxipriota i els *gurbetes* una fracció de la turcoxipriota.

Mapa de les comunitats xipriotes d'acord amb el cens de 1960 (Aléxandros-Mikhail Khatziliras)

Imatge:
Wikimedia
Commons

La situació política de Xipre ha influït de diverses maneres sobre les variants lingüístiques de Xipre. Mentre que tots aquests grups nacional-religiosos mencionats diacrònicament vivien junts, després de 1963, amb les agitacions entre les comunitats grecoxipriota i turcoxipriota, els turcoxipriotes es van tancar en enclavaments, amb el resultat que es va limitar significativament el contacte entre les dues comunitats. Aquesta separació assolí el grau màxim en 1974, amb l'atac de Turquia a Xipre, que va menar a la partició de facto de l'illa: a la part nord es van concentrar els turcoxipriotes, mentre que al sud van restar, o hi foren desplaçats des del nord els restants grups. Fins a 2003 no hi havia contacte entre els dos sectors de l'illa, ni, per tant, contacte lingüístic. Des del 2003 es permet el pas en ambdós sentits per la línia divisòria entre els dos sectors.

Mapa de Xipre després de la partició de l'illa en 1974

Imatge:
Wikimedia
Commons

Quines varietats lingüístiques, emperò, parlen les diferents comunitats de Xipre com a llengües primeres (maternes)? Resumidament, abans d'entrar en detalls, s'aplica el següent: els grecoxipriotes parlen el grec de Xipre com a llengua materna, i mitjançant l'educació el grec modern comú; els turcoxipriotes parlen el turc de Xipre com a llengua materna, i mitjançant l'educació el turc estàndard, mentre que turcoxipriotes d'edat més avançada tenen com a segona varietat materna (i en algunes circumstàncies exclusiva) el grec de Xipre; els romanís turcoxipriotes parlen *gurbétika* i el turc de Xipre, mentre que bastants coneixen també el grec de Xipre; els xipriotes maronites parlen en la seua majoria el grec de Xipre com a llengua materna, i el grec modern comú mitjançant l'educació, mentre que, segons l'edat i l'origen, bastants tenen també com a llengua materna l'àrab de Xipre; els armenoxipriotes parlen com a llengua materna l'armeni occidental i el grec de Xipre, mentre que mitjançant l'educació aprenen també el grec modern comú; els «llatins» xipriotes parlen com a llengua materna el grec de Xipre, i mitjançant l'educació el grec modern comú, mentre que diverses famílies parlen també a casa una altra llengua, com ara l'italià, el francès i altres; finalment, les diferents comunitats amb historial d'emigrants / de refugiades parlen com a materns bastants altres variants lingüístiques, com ara el rus, l'àrab, el búlgar, el grec de Xipre, el grec modern comú, el grec del Mar Negre, l'armeni oriental, l'anglès, etc.

Per a percebre el polimorfisme lingüístic a l'illa, examinem com es diria a Xipre això que en català seria «Com va?». En grec modern comú seria «Τι κάνεις; [*Ti kánis?*]», mentre que en turc estàndard seria «Nasılsın?». Aquestes són les dues llengües oficials de la República Xipriota. Contràriament al que creu molta gent, l'anglès no és llengua oficial a Xipre, tot i haver estat una colònia de l'Imperi Britànic. En grec de Xipre, que és el dialecte de la llengua grega que es parla a Xipre, diuen «Ἰνταμπού κάμνεις; [*Índambu kamnis?*]», mentre que en turc de Xipre, que és el dialecte de la llengua turca que es parla a Xipre, diuen «Napan?» o «Napan?». En armeni occidental, que parla la comunitat armenoxipriota, diuen «Ինչպէ՞ս էս: [*Inchbes es?*]», mentre que en armeni oriental, que és la llengua oficial d'Armènia, diuen «Ո՞ւր էս [*Vonts es?*]». En àrab de Xipre diuen «Aş pitsáy?», mentre que en àrab estàndard diuen «كيف حالك؟» [*Kayfa hālak?*]. Val a assenyalar que l'armeni occidental i l'àrab de Xipre han estat reconeguts per la República Xipriota com a llengües minoritàries. Finalment, en la llengua de signes xipriota, aquesta pregunta té la forma de dos gests, atès que assenyalen el nostre interlocutor (per a designar el subjecte) i atès que ajuntem els cinc dits (per a designar el verb); val a assenyalar que aquesta pregunta té la mateixa forma en la llengua de signes grega. A continuació ens referirem a les principals característiques de les varietats lingüístiques que les comunitats xipriotes parlen com a maternes.

2. Grec de Xipre

Passem, doncs, al grec de Xipre, els parlants del qual anomenen *kipriakà* o «dialecte xipriota». A Xipre ja es parlava grec fa 3.500 anys, perquè, com ja ens hi hem referit abans, les primeres poblacions hel·lenòfones arribaren a Xipre en onades entre el 1400 aC i el 1000 aC. La varietat lingüística de Xipre en l'Antiguitat, la que parlaven els seus habitants hel·lenòfons, era el dialecte xipriota antic. Aquest dialecte tenia molts elements comuns amb el dialecte arcàdic antic, juntament amb el qual forma el que anomenem grup dialectal arcadoxipriota. Juntament amb el dialecte pamfílic constitueixen el que anomenem grup dialectal aqueu.

Tanmateix, és el xipriota antic l'avantpassat del xipriota actual? La resposta és que no. Quan amb Alexandre el Gran es va conquerir quasi tot el món aleshores conegut, els dialectes antics, inclòs entre els quals el xipriota antic, començaren a retrocedir a mesura que s'estenia una llengua comuna, la llengua comuna hel·lenística. Aquesta tenia com a base principalment el dialecte jònic-àtic i és la llengua en què es van escriure els Evangelis. Aquesta llengua comuna hel·lenística es va desenvolupar en la llengua grega medieval, que tot seguit es va fragmentar en les variants lingüístiques neogregues, com ara la demòtica (que hui anomenem grec modern comú), la xipriota, la cretenca, etc. L'única varietat lingüística que no provingué del grec comú hel·lenístic és el tsacònic, que es considera que prové del dialecte dòric antic.

El dialecte xipriota actual es degué conformar abans del s. XIII. El s. XIV tenim la seua primera aparició escrita en les *Assizes*, que era una traducció d'un text legal des del francès

antic al xipriota de l'època. Això és, certament, el primer text en un dialecte neogrec. A causa del contacte dels hel·lenòfons de Xipre amb altres comunitats lingüístiques al llarg dels segles, el grec de Xipre conserva una important quantitat de mots en préstec. De l'àrab, per exemple, va prendre en préstec mots com ara παττίχα [*pattikha*] 'meló d'alger' < بطيخ [ba'tʰi:x]. Del francès / provençal antics prengué en préstec paraules com ara ζάμπα [*zamba*] 'cuixa' < jambe, πεζούνιν [*pezunin*] 'colom' < pigeon, τσαέρα [*tsaera*] 'cadira' < chaire, κορτάτζιν [*kortatzin*] 'cos estès, cadàver' < cordage, i altres. Del vell venecià, paraules com πίκκα [*pikka*] 'enemistat' < picca, ττοκκάρω [*ttokkaro*] 'done la mà' < toccare, φκιόρον [*fkióron*] 'flor' < fioro, i d'altres. Del turc, paraules com ara νάμιν [*namin*] 'nom, fama' < otomà *nām* < persa *nām* نام, κκελλέ [*kkel·lé*] 'cap' < kelle, συκκιρτώ [*sikkirtó*] 'm'enfade' < sıklıdım, ιμίς [*imis*] 'suposadament' < -miş, i altres. De l'anglès, paraules com ara πόλιπιφ [*pólipif*] 'pernil' < bully beef (< francès bœuf bouilli), άμπουλα [*àmbula*] 'ambulància' < ambulance i altres.

Pel que fa a la situació sociolingüística de les poblacions hel·lenòfones a Xipre hui, aquesta es descriu sovint amb termes com ara «de bilingüisme social» (diglòssia) entre el grec de Xipre i el grec modern comú (GMC). El xipriota es considera dialecte, per tant una varietat lingüística de baix prestigi, mentre que el GMC, per ser una de les llengües oficials de la República Xipriota, gaudeix d'alt prestigi. Així, el GMC és la norma en sectors institucionals (en l'administració, l'educació, els mitjans de comunicació de masses). D'altra banda, el grec de Xipre s'adquireix com a llengua materna (mentre que el GMC s'aprèn a l'escola) i predomina en la comunicació quotidiana no oficial, i sobretot en el discurs oral.

El grec de Xipre no és una entitat monolítica, sinó que en la pràctica és un continuïum que s'estén des del basilecte fins l'acrolecte. L'acrolecte és la forma del dialecte que s'assembla més a la llengua estàndard. Contràriament, el basilecte és la versió d'una variant lingüística la gramàtica i el vocabulari de la qual presenten la màxima divergència respecte a la forma de la llengua que porta el prestigi més alt; el basilecte del grec de Xipre el constitueixen les subvariants no urbanes, que es caracteritzen per elements lèxico-gramaticals emblemàtics. Abans del 1974 tenim testimoniatges de díhuit subvariants diferents del dialecte; hui, amb la mescla de poblacions, aquestes subvariants retrocedeixen, mentre que emergeix un xipriota comú que té caràcter supralocal.

Per a veure aquest continuïum dialectal, prenguem una paraula tipus en les diferents versions en què pot aparèixer en el grec de Xipre. Si hom diu επιορώννασιν [*epiorónnasin*] o επιορώνναν [*epioronnan*], aleshores es fa una tria basilectal. Si es diu επιερώνναν [*epierónnan*] o επιερώννασιν [*epierónnasin*], aleshores es fa ús del mesolecte, que és la forma neutra del dialecte que trobem, per exemple, a les ciutats. Si es diu πλήρωνναν [*plíronnan*], aleshores s'ha fet una tria acrolectal. Tanmateix, si es diu πλήρωνναν [*plíronan*] (amb una sola ν [n]) o πληρώνανε [*plirónane*], aleshores clarament se n'ha eixit d'aquest continuïum dialectal i parla ja el grec modern comú.

El grec de Xipre i el grec modern comú difereixen entre si en tots els nivells d'anàlisi lingüística: fonètica, fonologia, morfologia, sintaxi, semàntica, pragmàtica i vocabulari. Ací ens limitarem a diferències en la fonètica i la fonologia, i en especial als sons consonàntics que el xipriota té en la seua fonètica i que no es corresponen amb el GMC. Una tal categoria de consonants són les consonants dobles. Per exemple, βάλλω [valo] i βάλλω [val·lo] es pronuncien de manera distinta: nɐ 'velo, per oposició a nɐ 'vɛl:o, respectivament. De manera semblant, γούριον ['yurin] 'allò que porta sort' no és el mateix que Γούριον ['yur:in], el nom d'un poble. No és el mateix κότα ['koɽɐ] 'gallina' que l'impertiu κόττα ['koɽʰ:ɐ] 'colpeja'. També en el xipriota hi ha consonants postalveolars, un punt d'articulació que no existeix en GMC. Tals consonants són [tʃ] en φατζές [fɐ'tʃɛs] 'lentilles', [tʃʰ:] en φατσίές [fɐ'tʃʰ:ɛs] 'colps', [dʒ] en ντζίζω ['ndʒiz:o] 'tocar', [ʃ] en σέριν ['seɽin] 'mà', [ʃ:] en σούλλος ['ʃ:il:os] 'gos' i [ʒ:] en ρύζια ['riʒ:ɐ] 'arrossos'

Finalment, una altra característica fonològica d'una fracció dels parlants del xipriota és el ieisme, és a dir la pronúncia de /li/ com a [j:] en lloc de com a [ɭ:]. Per exemple, els no ieistes pronuncien μαλλιά [mal·lià] 'cabells' [mɐ'ɭ:ɐ], però els ieistes [mɐ'j:ɐ], ήλιος [ílios] es pronuncia ['iɭ:os] pels primers i ['ij:os] pels segons. Pareix que la pronúncia [j:] era una característica de Xipre oriental, i en concret de Làrnaka i d'Ammókhostos, que potser es va estendre a tot Xipre a causa de la mescla de poblacions hel·lenòfones després de 1974.

3. Turc de Xipre

El turc de Xipre és la segona varietat lingüística més gran de l'illa. Els seus parlants l'anomenen Kıbrıs Türkçesi 'turc de Xipre' o Kıbrıslica 'xipriota'.

Les diferències entre el turc estàndard i el turc de Xipre són moltes i concerneixen diferents nivells d'anàlisi lingüística. Pel que fa a la sintaxi i la morfologia, les dues variants segueixen una diferent sèrie de termes, mentre que conjuguen els seus verbs de manera diferent. Per exemple, la frase «t'estime molt», en estàndard seria «seni çok seviyorum», mentre que en turc de Xipre serà «çok severim seni»; la pregunta «vas a l'escola?» en estàndard serà «okula gidiyor musun?», mentre que en turc de Xipre serà «giden okula?». És a dir, en turc de Xipre no s'utilitza la partícula interrogativa «mu», el verb es posa al principi de la proposició, mentre que el temps concret de present que es forma amb el sufix -iyor no s'utilitza.

També en la fonologia hi ha diferències entre el turc estàndard i el xipriota. En prou paraules, el turc xipriota té [b d g] on l'estàndard té [pʰ tʰ kʰ]. Per exemple, la paraula per a «patata» és «patates» en turc estàndard i «badadez» en xipriota, mentre que la paraula per a «fàcil» és «kolay» en turc estàndard i «golay» en xipriota. El turc de Xipre ha conservat la consonant [ɣ] mentre que l'estàndard ja no la pronuncia (però habitualment fa que la vocal precedent s'allargue). Per exemple, el mot per a «muntanya» es pronuncia [da:] en turc estàndard i [day] en xipriota. A més a més, el turc de Xipre conserva la consonant velar nasal [ŋ] del vell turc, que s'ha perdut en turc estàndard, per exemple «napan?» 'com va?'.

També a nivell del vocabulari hi ha profundes diferències entre el turc estàndard i el de Xipre. Per exemple, les paraules per a «cel·lo» i «barana» són «koli bandı» i «bahçe kapısı» en turc estàndard mentre que en turc de Xipre són «cellattin» i «gancelli» (préstec de la paraula καντζέλλιν [kantzél·lin] del grec de Xipre).

4. Kurbet (Γκουρμπέτικη [Gurbétiki] / Κουρπέτικα [Kurpétika])

La llengua *gurbétika* (coneguda també com a *kurpétika*) és la llengua dels romanís turcoxipriotes (coneguts també com a *gurbetes* / *kurpetes*). Ells mateixos denominen la seua llengua «gurbetça», és a dir, la llengua dels *gurbet*, com s'autodesignen. Els *kurpetes*, el nombre dels quals és inferior als 2000, antigament vivien com a nòmades, però recentment ha canviat el seu mode de vida i la majoria viu a Ammókhostos, a Tríkomo, a Morfu, a Lemessós i a Pafos.

Com hem dit abans, els *kurpetes* parlen principalment turc de Xipre, i alguns també el grec de Xipre, mentre que parlen a més a més la llengua *kurpétika*. Aquesta és una llengua «secreta», perquè a causa de l'estigma social no la parlen davant de no-*kurpetes*. La llengua *kurpétika* té com a base el romaní i ha rebut influències del kurd, de l'àrab, del pèrsic i principalment del turc de Xipre, cap al qual els parlants de *kurpétika* es traslladen lingüísticament.

5. Àrab de Xipre

L'àrab de Xipre és conegut amb diversos noms, com ara àrab maronític de Xipre, així com «sanna», paraula que en àrab de Xipre significa «la nostra llengua». El parla una fracció de la comunitat religiosa maronita, en concret del poble Kormakitis. A l'illa hi ha presència de maronites ja des del s. VIII, i la principal ona migratòria tingué lloc el s. XII.

L'àrab de Xipre és una llengua de tradició sobretot oral, que fins recentment no tenia sistema d'escriptura. Una sèrie de processos històrics, polítics, demogràfics i socials (condició de refugiats, pas a la vida urbana, matrimonis mixtos, etc.), han impedit la seua conservació com a llengua materna i com a llengua de comunicació interna de la comunitat. Això ha tingut com a resultat que hui hi haja només entre 900 i 1000 parlants de l'àrab de Xipre (amb diverses capacitats) i que en conseqüència s'incloga com a «llengua greument amenaçada» a l'*Atlas UNESCO de les llengües del món en perill* (UNESCO *Interactive Atlas of the World's Languages in Danger*).

En novembre del 2008 la República Xipriota reconegué l'àrab de Xipre com una de les seues dues llengües minoritàries. Així, des del 2013 la República Xipriota duu a terme treballs que tenen per objectius el registre, la protecció i la revifada de la llengua.

L'àrab de Xipre presenta algunes característiques particulars que es deuen al seu substrat aramaic, al seu aïllament respecte a altres varietats aràbigues i al seu contacte amb el grec de Xipre, principalment, i en menor grau amb el turc de Xipre. Presenta característiques

que ha conservat amb el pas dels segles, com ara el mot «fantús» ‘rostre’, que té la seua arrel a l’antic egipci.

Més enllà del seu caràcter conservador, l'àrab de Xipre presenta també innovacions a causa del contacte lingüístic. Per exemple, mentre que la paraula per a «casa» és «payt», el diminutiu és «paytúy», que es forma amb la desinència diminutiva del grec de Xipre (cf. σπίτιν [spítin] ~ σπιτούιν [spitúin] en grec de Xipre). A banda de les terminacions morfològiques, l'àrab de Xipre ha pres també regles fonològiques del grec de Xipre. Per exemple, mentre que el plural per a «roba» en un temps degué ser */θjɛ:p/, el mot en àrab xipriota és /θkyɛp/, quelcom que segueix la regla del grec de Xipre segons la qual la semivocal /j/ es transforma en [k] després de /θ/ (cf. παραθύθια [paramíthia] ‘conte’ > παραθύθκια [paramíthkia]).

Finalment, ha rebut influències del grec de Xipre també a nivell del vocabulari. Per exemple, l'àrab de Xipre ha pres en préstec la paraula μωρόν [morón] ‘criatura’ com a «morós». En altres circumstàncies ha pres en préstec l'arrel consonàntica en lloc de la paraula sencera: per exemple, el mot ποταμόν ‘riu’ ha passat a l'àrab de Xipre com a «paðpún» (a través d'una forma no testimoniada «patmún»).

6. Armeni occidental

L'armeni occidental, que es denomina Արեւմտահայերէն [arevmdahayeren], és una de les dues formes estandaritzades de la llengua armènia. L'armeni constitueix un tronc separat de les llengües indoeuropees, i la seua història es divideix en els següents períodes:

3000 aC - 405 dC: protoarmeni (període prealfabètic).

405 dC: creació de l'alfabet armeni per Mesrop Mashtots (basat en l'alfabet grec).

405-1100 dC: armeni clàssic.

1100-1700 dC: armeni mitjà

1700 dC – hui: armeni actual

L'armeni oriental és la varietat oficial d'Armènia; l'armeni occidental és el parlat per la diàspora armènia.

Pel que fa a les dues formes estandaritzades de l'armeni, l'armeni occidental es basa en la varietat de Constantinoble i és parlat pels armenis de la diàspora; l'armeni oriental es basa en la varietat de Ierevan i és parlat per armenis d'Armènia, de Geòrgia, d'Iran i (fins a 2023) de l'Alt Karabakh (en rus Nagorno-Karabakh). Entre l'armeni occidental i l'oriental es troben diferències en el vocabulari, la fonologia, la morfologia i l'ortografia.

L'armeni occidental es va estandarditzar entre 1870 i 1880 a l'Imperi Otomà, per necessitar escriptors i traductors una llengua comuna basada en la llengua oral dels armenis de l'Imperi Otomà. Així s'han escrit en armeni occidental obres literàries i altres llibres, mentre que ja s'ensenya a les escoles. A partir de 1950 Síria i el Líban han esdevingut els centres editorials de llibres i manuals didàctics de l'armeni occidental.

L'1 de desembre del 2002 la República Xipriota va reconèixer l'armeni occidental com a llengua minoritària pròpia, en el marc de la *Carta europea de les llengües regionals o minoritàries (European Charter for Regional or Minority Languages - ECRML)*. A causa de la dispersió dels parlants de l'armeni occidental, la UNESCO el va considerar en 2010 com a llengua amenaçada.

7. La llengua de signes de Xipre

Finalment, a més de les llengües parlades, a Xipre hi ha la llengua xipriota de signes. Aquesta llengua es va desenvolupar de manera natural en 1950 quan sords grecoxipriotes i turcoxipriotes van anar junts per primera vegada a una escola de sords. En el seu procés, la llengua de signes xipriota ha pres vocabulari principalment de les llengües de signes grega, francesa i americana. En 2006 fou reconeguda pel Parlament Xipriota com a llengua de la comunitat de sords.

8. En conclusió

Aquest article ha mostrat que la multiculturalitat i el multilingüisme a l'illa de Xipre no són només característics d'èpoques més antigues, sinó una característica diacrònica de l'illa, on hui coexisteix la llengua xipriota de signes amb diverses famílies de llengües parlades: la indoeuropea, l'afroasiàtica i la turca, així com, a més a més, llengües d'altres famílies gràcies a les poblacions amb historial d'emigrants o refugiades.

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA

- Armостis, Spyros i Marilena Karyolemou. 2023. «Contact-Induced Change in an Endangered Language: The Case of Cypriot Arabic». *Languages* 8 (1): 1-10.
- Borg, Alexander. 1984. «Kormakiti Arabic: phonological notes and texts». *Journal of Arabic Linguistics* 13: 68-85.
- Frankesku, Marianna i Aléxandros-Mikhail Khatziliras = Φραγκέσκου, Μαριάννα i Αλέξανδρος-Μιχαήλ Χατζηλύρας. 2012. *Οι Μαρωνίτες της Κύπρου [Els maronites de Xipre]*. Lefkossia: Press and Information Office, Republic of Cyprus.
- Hadjioannou, Xenia, Stavroula Tsiplakou i Matthias Kappler. 2011. «Language policy and language planning in Cyprus» en *Current Issues in Language Planning*. Londres: Routledge : 1-67.

- Ioannidou, Elena. 2007. «“This ain’t my language miss”: The use of the Cypriot dialect and Standard Modern Greek in a typical classroom interaction», en Andreas Papapavlou i Pavlos Pavlou (eds), *Sociolinguistic and Pedagogical Dimensions of Dialects in Education*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing: 165-191.
- Ioannidou, Elena i Andry Sophocleous. 2010. «“Now, is this how we are going to say it?” Comparing teachers’ language practices in primary and secondary state education in Cyprus». *Linguistics and Education* 21 (4): 298-313.
- Karyolemou, Marilena. 2007. «Reproduction and innovation of communicative patterns in a former-‘diglossic’ community», en Rudolf Muhr (ed.), *Reproduction and Innovation in Language and Communication in different Language Cultures / Reproduktionen und Innovationen in Sprache und Kommunikation verschiedener Sprachkulturen*. Viena: Peter Lang Verlag: 39-56.
- Katsoyannou, Marianna, Andreas Papapavlou, Pavlos Pavlou i Stavrou Tsiplakou. 2006. «Διδιαλεκτικές κοινότητες και γλωσσικό συνεχές: η περίπτωση της Κυπριακής [Bidialectal communities and the linguistic continuum: the case of Cypriot]», en Mark Janse, Brian Joseph i Angeliki Ralli (eds.), *Proceedings of the 2nd International Conference on Modern Greek Dialects and Linguistic Theory*. Patras: University of Patras: 156-171.
- Pavlou, Pavlos. 2004. «Greek dialect use in the mass media in Cyprus». *International Journal of the Sociology of Language* 168: 101-118.
- Pelekani, Chryso. 2018. *Gurbetties and their language Gurbetcha* (tesi doctoral inèdita). Lefkossia: University of Cyprus.
- Sivas, Elisaveta. 2004. «Κοινωνιογλωσσική περιγραφή της αστικής κοινότητας της Κύπρου. Συνεπαγωγική ιεράρχηση των στοιχείων. [Sociolinguistic description of the urban community of Cyprus. Consequential hierarchy of the linguistic features]», *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα. Πρακτικά της 24^{ης} ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*. 9-11 Μαΐου 2003. Tessalònica: 634-644.
- Tsiplakou, Stavrou, Andreas Papapavlou, Pavlos Pavlou i Marianna Katsoyannou. 2006. «Levelling, koinéization and their implications for bidialectism», en Frans Hinskens (ed.), *Language Variation – European Perspectives*. Amsterdam: John Benjamins: 265-276.